

Yerelde Kültür Politikaları: Kapasite ve Potansiyel Bağlamında Stratejik neriler

Metin ÖZKAN *

z: Kültür, toplumların tarihsel mirası üzerinde şekillenir ve millî değerleri geliştirip dönüştüren bir anlam btnlğine sahiptir. Modern demokrasilerde kültür mefhumuna yüklenen anlamlar; millî değerler, politik gerçekler, evrensel pratikler ve toplumsal ilişkiler bağlamında kapsamlı bir analitik çerçeveyi imler. Toplumların sosyo-kültürel dokusunu biçimlendiren bu çerçeve bireysel tercih, talep ve beklentileri gündeme getirir. Dolayısıyla kültür politikalarının demokratik nosyonlar etrafında kurgulanması için merkezî idare, sivil toplum, yerel yönetimler arasında güçlü bir diyalog zemininin oluşturulması elzemdir. Bu noktada yerel yönetimler, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine doğrudan etki eden kapasiteleri/potansiyelleri doğrultusunda ne çıkarlar. Nitekim yerelde kültür politikalarına yönelik stratejik yaklaşımlar, kültürel çeşitliliğin korunması ve görünür kılınmasının ötesinde, toplumsal katılımı güçlendiren, aidiyet duygusunu derinleştiren ve nihayetinde yerel refahın çok boyutlu biçimde gelişmesine katkı sunan bir yönetişim alanı açabilir. Bölgesel/kentsel ihtiyaçlara ve insanî değerlere işaret eden kültür mefhumuna ilişkin en uygun stratejik açılımların yerel yönetimler tarafından ortaya konulabileceğini gözeten bu çalışmada, Türkiye kültür ekosisteminden hareketle yerel yönetimlerin kültürel kapasitesi tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür Politikaları, Yerel Kültür, Kültürel Belediyecilik, Kültür Yönetimi, Kültür Endüstrisi.

Local Cultural Policies: Strategic Points in the Context of Capacity and Potential

Abstract: Society's historical heritage shapes its culture, and the meaning of that culture evolves and changes over time, often resulting in new national values. In modern democracies, the meanings attributed to the notion of culture imply a comprehensive analytical framework that considers national values, political realities, universal practices, and social relations. This framework shapes the sociocultural fabric of societies and brings individual preferences, demands, and

---

* Do. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Blm, Ankara, Türkiye. E-posta: metin.ozkan@hvb.edu.tr ORCID: 0000-0001-6562-1981

Makale Geliş Tarihi: 12 Eyll 2025

Makale Kabul Tarihi: 3 Aralık 2025

expectations to the forefront. Therefore, establishing a strong foundation for dialogue between the central administration, civil society, and local governments is essential to constructing cultural policies based on democratic principles. Local governments stand out at this point because their capacities and potentials directly affect the socioeconomic and cultural development of society. Strategic approaches to cultural policies at the local level can increase cultural richness and social welfare. This study, which recognizes that local governments are best positioned to develop the most appropriate strategic approaches to the concept of culture, one that reflects regional and urban needs as well as human values, will examine the cultural capacity of local governments within the context of Turkey's cultural ecosystem.

Keywords: *Cultural Policies, Local Culture, Cultural Municipality, Cultural Management, Culture Industry.*

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Bu makaleye atıfta bulunmak için (To cite this article): Özkan, M. (2026). Yerelde Kùltür Politikaları: Kapasite ve Potansiyel Bağlamında Stratejik Öneriler, C.35 (2026), CYYD-2026-16, ss. 1-30.

Giriş

İnsanı topluma bağlayan bütün davranış biçimleri, düşünce tarzları ve değer yargıları kültürel gerçeklerin etkisi altında evrim geçirir. Toplumun farklı katmanlarını ve bireylerin yaşam tarzlarını etkileyen bu gerçek, kültürle ilgili kavramsal sorgulamaları tetikleyerek derin anlamlar kazanır. Bu ekseninde kamu politikaları içerisinde kritik bir hüviyet kazanan kültür, toplumsallaşma dinamikleri arasında kendine yer bulur. Nitekim modern zamanlarda kültür mefhumu, bir yandan kamusal hizmetlerin bir alt başlığı olarak görülür, diğer yandan da ortak değerler ve kimlik inşası gibi bağlamlarda gündeme gelir. Dolayısıyla kültürel çalışmaların, özünde dinamik bir güç unsuru barındıran kültürün kamu politikaları doğrultusunda nasıl ve hangi metotlarla kurgulandığını incelemeyi hedef edinmesi şaşırtıcı görünmez.

Kùltür, toplumların geçmişten günümüze taşıyıcılığını üstlendikleri ortak mirası yansıtmakla birlikte millî kimlikleri ve değerleri biçimlendirir. Kùltür politikalarının toplumsal zenginliği koruma ve geliştirme amaçlarına hizmet ettiği ifade edilebilir. Kültürel alanda yürütölen faaliyetler kamusal hizmetler arasında yer alır. Farklı kurum ve kuruluşların topluma yönelik sorumlulukları kültürel faaliyetlerin şekillenmesinde belirleyicidir. Burada önem taşıyan husus, hangi hizmetlerin kültürel faaliyet kapsamında kabul edilebileceği ve ilgili faaliyetlerin kimler tarafından, hangi yöntemle ve nasıl yürütöleceğidir. Zira çeşitli boyutları ekseninde kùltür politikalarının kamu kurumlarını, yerel yönetimleri ve sivil toplumu kapsayan yönleri mevcuttur.

Söz konusu hizmetlerin icra edilmesinde eşgüdüm sağlanması efektif sonuçlara ulaşılması için zorunlu görünmektedir. Bu eşgüdüm ise kentler özelinde gerçekleştirilecek kapasite ve potansiyel analizleri doğrultusunda stratejik açılımların gereğine işaret etmektedir.

Kültürel faaliyetler merkezî idare kadar yerel yönetimlerin de kamusal sorumlulukları arasındadır. Kültür alanına ilişkin beklenti, talep ve ihtiyaçların en etkili biçimde halka en yakın hizmet birimleri tarafından karşılanabileceği makul ve güçlü bir varsayımdır. Haliyle kültür-sanat alanındaki hizmetlerin etkin ve verimli şekilde karşılanması için yerel yönetimler son derece kritik bir aktör olarak gösterilebilir. Bu bağlamda konu özelinde yerel pratikleri analiz etmek ve uygulamada karşılaşılan problemleri değerlendirmek ayrı bir ehemmiyet kazanır.

Esasen kültür politikalarının yerel boyutu, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren belirginleşen “kültürel belediyecilik” açılımıyla teorik ve pratik düzlemlerde tartışılmaya başlanır. Kültür mefhumunun ekonomiye, toplumsal kalkınmaya ve sosyal bağlara ilişkin taşıdığı mahiyetin fark edilmesiyle birlikte Avrupalı devletler, ulusal strateji planlarında kültür politikalarının yerel boyutuna dair sosyo-ekonomik ve siyasal hedeflere alan açarlar. Benzer durum Türkiye için de geçerlidir. Özellikle 2000’li yıllarda, dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye’de kültürel belediyecilik anlayışı, yerel yönetimlerin kültür politikalarına teorik temel sunan ve kültür-sanat faaliyetlerinin kent yaşamına entegre edilmesini pratik düzlemde mümkün kılan bir yaklaşım olarak benimsenir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin kültür-sanat faaliyetleri her geçen gün gelişim göstermeye devam etmektedir. Bu noktada Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2017 yılında düzenlenen III. Millî Kültür Şûrası önemlidir. Zira “21. yüzyıl şartlarına uygun yeni bir kültür politikası” geliştirme amacıyla düzenlenen Şûra’nın Sonuç Raporu’nda “politika yapım süreçlerine yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da dâhil edilmesi” gerektiği vurgulanır (2017: 7). III. Millî Kültür Şûrası’nın sunduğu perspektif ekseninde Türkiye’de yerel yönetimlerin kültür-sanat alanına yatırımları da iyiden iyiye ivmelenmeye başlar. Ancak yerel yönetimlerde gözlemlenen bu ivmenin homojen bir nitelikte olup olmadığı tartışmalıdır. Kimi belediyeler kültürel faaliyetlerde dikkate değer ilerleme kaydetmişken kimileriye henüz yerel ihtiyaçları giderme safhasındadır. İlaveten kültür-sanat alanındaki yüksek gelişme hızı yerel yönetimleri bütçe, vizyon ve strateji gibi parametrelerde zorlamaktadır.

Kültür politikalarının demokratik idealler çerçevesinde tasarlanması için merkezî idare, sivil toplum ve yerel yönetimler arasında güçlü bir diyalog zemininin oluşturulması önemlidir. Bu düzlemde yerel yönetimler toplumun

sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimine doğrudan etki eden kapasiteleri ve potansiyelleri ile kültür yönetimi stratejilerinin odağına yerleşir. Sorun alanlarının tespiti ve bu doğrultuda geliştirilecek strateji önerileri Türkiye’de kültür politikalarının demokratik idealler kontekstinde inşa edilme sürecine katkı sağlayabilir. Türkiye kültür ekosistemine odaklanan bu çalışmada da yerel yönetimlerin kültürel kapasitesi değerlendirilmektedir. Ayrıca evrensel pratikler ekseninde yerel yönetimlerin kültürel faaliyetlerine yön veren temel dinamikler incelenmektedir.

Yukarıda betimlenen hedeflerden hareketle bu makale, kültürel çalışmalar alanında konumlanan nitel ve yorumlayıcı bir araştırma metodu etrafında kurgulanmıştır. Yöntem, kültür politikası çalışmalarında sıkça benimsenen eleştirel literatür taraması ve kavramsal modelleme yaklaşımıyla (Bonet & Negrier, 2018; Stevenson, 2023) yerel düzeyi, ulusal ve küresel yönetim perspektifleriyle birlikte değerlendirmeyi salık vermektedir. Çalışma, kültür politikası modelleri ve yönetim tipolojileri üzerinden kavramsal bir okuma sunmaktadır. Dolayısıyla makale ilk elden alan araştırmasına, nicel verilere ya da etnografik incelemelere dayanmamakta; resmî belgeler ve akademik/kurumsal çalışmalara yaslanan yorumlayıcı bir çerçeveyi takip etmektedir. Serimlenen bulgular, yapısal sorun alanlarını görünür kılmakla birlikte, yerel yönetimler için istatistiksel anlamda genellenebilir sonuçlar iddiası taşımaktan ziyade ileride yürütülecek ampirik analizler ve saha araştırmaları için kavramsal ve stratejik bir başlangıç zemini olarak okunabilir.

1.Kültür Politikaları: Evrensel Pratikler

Kavramsal düzlemde kültür modern dünyada her ne kadar anlamı bilinen bir terim olarak kabul edilse de ilgili literatür, kavramın tanımlanması güç bir doğası olduğunu gösterir. Kültür kavramı, sözlük ve ansiklopedilerde farklı bağlamlarda değerlendirilen terimler arasında kendine yer bulur (Eliot, 1987: 11). Dolayısıyla kültüre yüklenen anlamlar dikkat çekici bir çeşitlilik arz eder. Kavramın hem akademik literatürde hem de gündelik hayatta birbirinden bağımsız kullanım alanları mevcuttur. Örneğin Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn, kültür kavramını konu edindikleri antolojide, 1871 ve 1950 yılları arasını kapsayan dönemde 164 farklı kültür tanımının bulunduğunu saptarlar (akt. Hall, 1980: 58).

Kültürel çalışmalar sosyal bilimlerin farklı disiplinlerine mensup entelektüeller tarafından birbiriyle çatışan bağlamlarda ele alınır. Kavramı açıklamaya yönelik geliştirilen tanımlamalarda da dönemsel farklılıklar gözlemlenir. Marksist kültür teorisinin gelişimine önemli katkı sunan Raymond Williams, kültürün kavramsal gelişimini analiz ettiği *Kültür ve Toplum* isimli eserinde bunu açıkça ortaya koyar. Williams’a göre 18. yüzyılın

ilk yıllarında *herhangi bir şeyin kültürü* (culture of something) şeklindeki tanımlamalar daha sonraları yerini spesifik olarak kültürü ele alan analizlere bırakır. Bu noktada kültür öncelikle düşünsel, daha sonra toplumsal ve nihayetinde sanatsal bağlamlarda krite edilirken 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde “doğru düşünsel ve ruhsal yaşam biçimi”nin karşılığı haline gelir (2017: 27-30).

Şüphesiz tarihsel süreçte gözlemlenen terminolojik açılımlar modern zamanlarda kültürü tanımlamaya yardımcı olacaktır. Kültürel çalışmalar literatüründe bir olgu olarak kültür, (i) insanların ve toplumların hayatlarına yön veren değerler, gelenekler, inançlar ve simgesel pratikler; (ii) sanat ve edebiyat eserlerinin toplamı; (iii) bireylerin zihinsel ve ruhsal gelişim süreci; (iv) bütün bir yaşam tarzı gibi kavramsallaştırmalar ekseninde kullanılır (Eagleton, 2020: 15). UNESCO bünyesinde Meksika’da düzenlenen *Dünya Kültür Politikaları Konferansı*’nın sonuç bildirgesinde yer alan tanıma göre en geniş anlamıyla kültür, “bir toplumu ya da toplumsal grubu tanımlayan ayırıcı maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütündür; dolayısıyla sadece sanat ve edebiyatı değil, bunlarla beraber yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur.” Bu kontekste kültür ile insan arasındaki ilişkiyel düzlem açığa çıkar. Nitekim insan kültürün üreticisidir ve varlığını kültürel gerçeklik içerisinde sürdürür (UNESCO, 1982: 1).

Güvenç’e göre kültür kalıtsal ve içgüdüsel insanî özelliklerden bağımsız olarak bireylerin doğumdan sonra edindiği alışkanlıklar bütünüünü ifade eder (1979: 103). Kültür öğrenilen ve aktarılan bir olgu olarak nesiller arası geçişliliğe sahiptir. Başka bir ifadeyle her nesil kültüre ilişkin unsurları öncellerinden devralır ve sonrakine aktarır. Burada kültürel unsurların toplumsal düzlemde farklılık gösterdiği de vurgulanmalıdır. Elbette tüm insanlığı kapsayan ortak birtakım değerler vardır; ancak toplumlar arasındaki farklılıklar kaçınılmaz bir şekilde yerel veya ulusal kültürün bileşenlerini etkiler (Beriş, 2021: 20). Dolayısıyla kültürel faaliyetlerin birbirinden bağımsız boyutlarını ilgilendiren birçok kamusal hizmetin çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından icra edildiği söylenebilir. Ve fakat kültür kavramının tanımında karşılaşılan zorluk bu alanda yürütülen hizmetler bağlamında da belirecektir.

Kültür kavramına yönelik kapsamlı tanımlar birtakım tartışmalara kaynaklık eder. Özellikle kültürün evrenselliği, yerelliği, tarihselliği gibi problematikler etrafında toplumsallaşma ve kalkınma ile ilişkisini konu edinen sorgular bu tartışmalar arasında gösterilebilir. Dahası kültür teorisyenleri ve düşünürleri ile kültür politikalarını geliştiren aktörler ve uygulayıcılar arasındaki bağlar son derece zayıf görünümündedir. Bu iki unsur arasındaki mesafenin kapanması için kültürün tanımı, anlamı ve toplumsal

gerçekliği gibi konularda yeni bakış açılarına ihtiyaç duyulmaktadır. Haliyle kültürel çalışmaların; kültür politikaları üzerinde merkezî, yerel ve sivil aktörlerin etki kapasitesini incelemeyi hedef edinmesi şaşırtıcı değildir (Özkan, 2022: 310).

Kültürün çoğulcu ve dinamik yapısı, onu içinde varlık bulduğu toplumsal ilişkiler ağıyla karşılıklı etkileşim içinde konumlandırır. Bir başka ifadeyle, kültür, toplulukları şekillendirirken topluluklar da kültürel yapının biçimlenmesinde rol oynar. Bu bağlamda kültür politikaları, ulus-devletlerin insanî değerleri muhafaza etmek, kültürel mirası korumak ve kültürel üretimi yönlendirmek amacıyla geliştirdiği stratejik yaklaşımlar olarak tanımlanabilir. Ne var ki, kültür insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen, kültür politikaları disipliner bir alan olarak görece yeni bir olgudur. Bu durum, kültürün tarihsel sürekliliği ile kültür politikalarının görece yakın geçmişte kurumsallaşmaya başlaması arasındaki asimetrik ilişkiyi ortaya koyar. Nitekim kamu otoritelerinin kültürel alana bilinçli ve planlı bir müdahale aracı olarak kültür politikalarını devreye alması ancak 1950’li yıllardan itibaren belirginleşecektir (Bayraktar, 2024: 20).

Esasen II. Dünya Savaşı’ndan sonra ulusal iktidarların kültür alanında örgütlendikleri bilinir (Mulcahy, 2006: 320). Bu durum, kültürün, hizmet sektörü konsepti altında endüstriyel stratejilerle üretilmesi sonucunu doğuracaktır. Alman sosyolog Theodor Adorno’nun (2021: 55) “bütün dünya kültürel endüstrinin filtresinden geçmektedir.” tespiti de insan-kültür-iktidar üçgeninde kültür endüstrisi mefhumuna odaklanılması gerektiğini salık verir. Nitekim 1960’lı yıllardan itibaren dünya genelinde kültür politikaları yayıncılık, tasarım ve sahne sanatları gibi alanlar doğrultusunda genişleyerek ilgili sektörlerde gerçekleşen tüm etkinliklerin merkezî idare, sivil toplum ve yerel yönetimler tarafından desteklenmesini/düzenlenmesini kapsar (Bennett, 2006: 123).

Modern devlet tahayyülünde her ulusun “dünya medeniyeti” içerisindeki konumunu belirleyen önemli unsurlardan biri de kültür olgusudur (Kireççi, 2015: 55). Ulus-devletlerin politik düzlemde var ettikleri kültür politikaları; “öteki”ne karşı kendi konumunu geliştirmek, güçlendirmek ve hatta üstünlük kurmak için girişilen bir çaba olarak karşımıza çıkar. Siyasal iktidarlar tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda devletler, kendilerine özgü araçları mümkün olan en etkili biçimde seferber ederek kültürel birikimlerden faydalanmak isterler. Bu noktada kültürü politik bir araç haline getiren temel husus ise iktidarların kültürel mirası toplumsal menfaat söylemi altında seçici biçimde yeniden yorumlayarak onu dönemin ihtiyaçlarına, koşullarına ve çoğu zaman da kendi hegemonik çıkarlarına uygun düşecek şekilde yeniden işlevselleştirebilme kapasitesidir.

Kültür politikalarının doğasında, “kamusal bir sorumluluk alanı” olarak devletin rolü ile “yönetişimci/katılımcı/multi-aktörlü” yaklaşım arasında belirgin bir gerilim bulunur (Bonet & Négrier, 2011: 575). Kamusal değerler etrafında kültür, anayasal güvencelere konu olan bir alan olarak görülür; kültürel haklar ise siyasal iktidarlara bu alanda politika geliştirme ve kaynak sağlama sorumluluğu yükler. Ancak Rhodes’in vurguladığı gibi 21. yüzyılda küreselleşme dinamiklerinin etkisi altında artan karşılıklı bağımlılık, kamu politikası süreçlerinde devletin tek yönlendirici aktör olduğu hiyerarşik bir “government” modelinden, çok aktörlü-katılımcı-yatay ilişkiler ağına dayalı bir “governance” modeline doğru evrildiğini gösterir (2006: 654). Bu dönüşüm, “merkeziyetçilik” ile “yerellik” arasında yapısal bir gerilim yaratmakta ve literatürde “yönetim-yönetişim” ayrımı kontekstinde tartışılmaktadır. Yönetişim perspektifi, karar alma süreçlerini ulusal, yerel ve uluslararası aktörler arasında paylaştırarak bu gerilimi bir ölçüde aşmayı hedefler. Kültürel alanda kamusal değerler ile yönetişim prensiplerini uzlaştırmak, karar alma süreçlerini şeffaf, kapsayıcı ve çok paydaşlı hale getirmekle mümkün görünmektedir (Jancovich, 2017).

21. yüzyılda ulusal iktidarların yanında özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının, belediyelerin ve benzeri birçok aktörün kültür politikalarına yön vermeye çalıştığı açıktır. Bu doğrultuda kamu politikaları içerisinde kültürel açılımların irdelenmesi ayrı bir değer kazanır. Belirtilmesi gerekir ki demokratik nosyonlar temelinde yükselecek bir kültür politikası için planlama ve uygulama süreçlerinin stratejik, bütünsel ve katılımcı bir yaklaşımla yürütülmesi elzemdir. Bu bağlamda sürecin stratejik boyutu, günlük amaçların ötesinde uzun erimli hedeflerin gözetilmesini sağlayacaktır. Bütüncül ve katılımcılık boyutları ise toplumun kültürel alandan beklentilerini, insanî değerleri ve aktörler arası etkileşimi planlamaya dahil edecektir. İlgili boyutların etkili metotlarla işletilmesi planın adresine ulaşmasının koşuludur (Evans, 2001: 7-9).

Modern dünyada kültür politikalarını şekillendiren evrensel pratikler, genellikle çeşitli düşünce formları etrafında gelişir. Bir topluluğun ortak değerlerini, dilini, tarihini ve aslında kültürel özelliklerini ön plana çıkaran millî kimlik inşa süreci ulusal kültür politikalarına yön verir. Bunun yanında göçleri, etnik çeşitliliği ve kültürel farklılıkları yönetme hususunda merkezî idareler çokkültürlü politikalara yönelirler. Evrensel pratiklerin yerel, ulusal ve uluslararası düzlemde efektif sonuçlar doğurması, kültürel alandaki etkileşim sürecinin doğru metotlarla yönetilmesiyle bağıntılıdır. Bu noktada tarihsel ve toplumsal kontekstlerde şekillenen pratiklerin, özgün kültürel ihtiyaçlar doğrultusunda kurgulandığı gözden kaçırılmamalıdır.

Kültür politikaları temelde dört model üzerinden tahlil edilebilir. Kıta Avrupası modeli, Kuzey Avrupa modeli, Anglo-Sakson modeli ve Akdeniz

modeli etrafında teorize edilen kültür politikaları genellikle Batı'da merkezî idarelerin kültür-sanat hizmetlerini finanse etme konusundaki farklı anlayışlara dayandırılır. Bunlardan *birincisi*, sanatsal açıdan mükemmeliyetçiliği önceleyen; idari bakımdan ise katı bir merkezîyetçilik ve hiyerarşik yapılanma ile karakterize edilebilir. Kıta Avrupası modelinde, merkezî idareler yerel yönetimlere kültür politikasını dikte eder ve kültür alanında faaliyet yürüten kurumlardan yüksek sanat formlarının takip edilmesini ister. Modelin tipik örneği olarak ise Fransa gösterilir (Rius-Ulldemolins vd., 2019: 1048).

İskandinav ülkelerinin pratize ettiği *ikinci* modelde, refah devleti anlayışının etkileri hissedilir. Kuzey Avrupa modelinde, refah devleti anlayışının eşitlikçi yapısına uygun olarak, kültür politikalarında merkezî idare başat aktör konumundadır. Buna karşın merkezî idarenin yerel yönetimler üzerinde normatif bir yetki kapasitesi bulunmaz. Yani kültür politikasının çerçevesi ve öncelikleri bakımından merkezî idare ile yerel yönetimler arasında hiyerarşik bir ilişki söz konusu değildir. Bu bağlamda yerel yönetimler kültürel faaliyetlerinde merkezî idareden bağımsızdır. Yerel yönetimler tarafından son derece etkin bir şekilde kullanılan “çok amaçlı kültür merkezleri” bu modelin ana karakteristiğidir (Rius-Ulldemolins vd., 2019: 1049).

Klasik liberalizmin sosyo-ekonomik yorumuna dayanan *üçüncü* model hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Büyük Britanya'nın kültür politikalarını değerlendirmeye yardımcı olabilir. Anglo-Sakson modeli takip eden ülkelerin kültür politikalarında devletin üstlendiği roller sınırlı bir görüntüye sahiptir. Dolayısıyla modelde, kâr amacı gütmeyen kurumlar tarafından kültürel hizmetlerin yerine getirilmesi beklenir. Kültür alanında faaliyet yürüten kurumlar tüzel kişiliğe sahip değildir. Bu ekseninde kültürel alanda hizmet sunan dernekler ve vakıflar bir yandan sivil toplum kuruluşlarından diğer yandan da yerel kamu kuruluşlarından kaynak tahsis etmeye çalışırlar. Haliyle Anglo-Sakson modelde kültürel girişimler, sosyo-ekonomik ve siyasal bağlamlarda diğer modellere kıyasla daha serbest bir evrim sergiler (Rius-Ulldemolins vd., 2019: 1050).

Kültür politikalarını kategorize etmek için kullanılan *dördüncü* model ise konu özelinde spesifik ve yazılı kuralların namevcut olduğu durumlarda beliren sorun alanlarını vurgular. Kıta Avrupası modelinin tipik özelliklerini bünyesinde taşıyan Akdeniz modelinde merkezî idarenin kültür politikalarını oluşturma ve uygulama süreçlerinde hiyerarşik üstünlüğe sahipliği dikkat çekicidir. Diğer bir ifadeyle modelde, merkezden politika belirleyecek ve yerel yönetimleri bu politika çerçevesinde yönlendirecek hiyerarşik yapı söz konusudur. Buna karşın Akdeniz modelinin tipik örnekleri arasında gösterilen İspanya ve İtalya gibi ülkelerdeki kültür politikalarının çok net tanımlanmış

yönetmelikler, yazılı kurallar ve şeffaf kriterler doğrultusunda kurgulanmadığı bilinir (Rius-Ulledemolins vd., 2019: 1051).

Teorik düzlemde kültür politikaları amaç (öz-değerci/estetik, araçsal/sosyo-ekonomik, altyapısal/sürdürülebilirlik), araç (kamu finansmanı/karma finansman/piyasa temelli) ve yönetim (hiyerarşik/katılımcı) eksenleri doğrultusunda analiz edilebilir (Bonet & Négrier, 2018: 65-66). Kıta Avrupası, İskandinav, Anglo-Sakson ve Akdeniz tipolojisi bu üç eksene izdüşürüldüğünde, Kıta Avrupası modelinin öz-değerci amaçlar ve hiyerarşik araçlarla; İskandinav modelinin katılımcı yönetim ve kamu finansmanını eşitlikçi dağıtımla; Anglo-Sakson modelin piyasa-temelli araçlar ve aracılı kurumsal yapıyla; Akdeniz modelinin ise merkezî hiyerarşi ve normatif belirsizliklerle karakterize edildiği görülür. Bu şema, ülkelerin kültür politikalarında hibrit konfigürasyonları takip ettiğini imler (Mangset, 2020).

Kültürel çalışmalar literatürü ikinci bir sınıflandırma hattı olarak “hak-temelli/sürdürülebilirlik-temelli yaklaşım”ı öne çıkarır. UNESCO’nun kentsel sürdürülebilirlik gündemi (Habitat III) ve UCLG’nin *Culture 21: Actions* belgesi, kültürü toplumsal refahın dördüncü sütunu olarak konumlandırır ve kültürel haklar, katılım, çeşitlilik ve yönetim ilkelerini kültür politikalarına entegre eder. Böylece kültür politikası sadece sanatsal üretimin finansmanına indirgenen teknik bir hizmet alanı olmaktan çıkar; yerel dinamiklerden hareket eden kültürel vatandaşlığın, mekânsal adaletin ve kültürel miras/yaratıcılık dengesinin yönetimi haline gelir. Bu düşünsel çizgi, “kültürel değerler” ile “toplumsal etki” tartışmasını sıfır toplamlı bir karşıtlık olmaktan çıkarıp çok katmanlı kültür politikalarının “toplumsal değerler” bağlamında ölçülmesini ve analiz edilmesini talep eder (Duxbury, Hosagrahar & Pascual, 2016; UCLG, 2025). Öte yandan kültürel çalışmalarda kullanılan bir diğer kategorik perspektif, “veri-temelli kültür politikası” yaklaşımıdır. Verilere dayanan politik açılımlarda kültürel katılım, kültürel mirasın korunması ve yaratıcı endüstrilerin ortaya çıkardığı toplumsal etkiler göstergeler üzerinden izlenir. Bu noktada etki ölçümü yalnızca sayısal bir gereç değildir; program tasarımını, eşitsizlikleri azaltmaya dönük hedeflemeyi ve hesap verebilirliği besleyen bir bilgi altyapısıdır (UNESCO, 2019; OECD, 2019).

Evrensel pratikler bağlamında kültür politikalarına yönelik modeller dikkate alındığında, Türkiye’deki kültür ekosisteminin Akdeniz modeline uygun düştüğü söylenebilir. Politik düzlemde kurumsallaşma çabalarını vurgulayan model, Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren karşılık bulur. İlgili tarihsel aralıkta kültür politikalarının sacayaklarını özelleştirme, yerel yönetimlerin öne çıkarılması ve kültürün sosyo-ekonomik kalkınmada bir parametre olarak kabul edilmesi oluşturur. Bu bağlamda Türkiye’de takip

edilen kültür politikalarının Akdeniz modeline yakın duran kurumsal refleksi (merkezî ağırlık, normatif muğlaklık) gözetildiğinde, sürdürülebilirlik ve hak-temelli ilkelerle güçlendirilmiş “refahçı-katılımcı” konfigürasyon hem yerel eşitsizlikleri azaltma hem de kültürel canlılığı kurumsallaştırma bakımından en yüksek dışsallığı yaratacak sentez gibi görünmektedir. Ve fakat Türkiye’de kültür alanında faaliyet gösteren sivil ve yerel aktörlerin kurumsal yapılarının parçalı ve dağınık görünüm arz etmesi, kültür yönetimi kapasitesinin etkin kullanımını sınırlamakta ve potansiyelin bütüncül biçimde harekete geçirilmesini engellemektedir.

2. Yerel Yönetimlerde Kültürel Faaliyetler

Toplumsal birlikleri var eden milli/ortak değerler içerisinde “gelenek-görenek” olarak adlandırılan kültürel gerçekler, nesiller arası geçişkenliğe sahip olmasına karşın küreselleşme dinamikleri, günümüz toplumlarında, Batı referanslı yeni kültürel formlar ortaya çıkarmaktadır. Böylece milli kültürler, modern toplumlar için temel kaynak olma özelliğini yitirmekte, kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler paralelinde “dünya kültürü” kavramsallaştırmasıyla ikincil bir kaynak daha doğmaktadır (Parekh, 2002: 184-194). Bu gelişim çizgisi toplumların yeni kültürel formlar kazanmasını refere etmekle birlikte başlangıçta homojen niteliği bulunan millî kültürleri zayıflatarak melezleştirecektir. Hal böyleyken millî kültürlerin özgünlüğünü kaybetmeden zenginleşmesini sağlama yolunda kültürel alanda stratejik açılım geliştiren kurum ve kuruluşların etki kapasitesinin tartışmaya açılması şaşırtıcı görünmez.

Kültür alanının düzenlenmesinde evrensel ilke ve standartlardan yoksunluk kültür politikalarında örgütlenme sorununu beraberinde getirir. Bunun yanında dijital dünyadaki baş döndürücü gelişmeler millî kültürleri artan oranda “ikincil kaynaklar”ın etkisine maruz bırakır. Mevcut kültürel yapıların giderek ikincil kaynakların etkilerine açık hale gelmesi ise başta kültürel kimlik ve yabancılaşma olmak üzere çeşitli toplumsal sorgulamaları gün yüzüne çıkarır. Nitekim kültürel mirası imleyen ortak değerleri korumak, geliştirmek, tanıtmak ve son kertede evrensel bir perspektife taşımak için ortaya konan stratejilerin ve bu doğrultuda politika geliştiren kamu kurumlarının içerisinde bulunduğu açmazlar bugün iyiden iyiye hissedilir durumdadır. Dolayısıyla kültür politikalarına yönelik düzenlemeleri merkezî idareler bünyesinde toplamak ve merkezî idarelerin tekeline bağlamak olanaksız görünmektedir. Geline nokta kültür politikalarının “insana ve insanî değerlere” ilişkin açılımları ekseninde yerel boyutunu tartışmak vizyoner bir stratejinin kurgulanmasına katkı sağlayabilir.

20. yüzyılın son çeyreği klasik yönetim anlayışını değiştiren devlet, demokrasi, merkezileşme ve yerel yönetimler ilişkilerini yeniden

tanımlamaya sebebiyet veren köklü sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal dönüşümlere tanıklık eder. Gerçekten de 21. yüzyılın öncelinden devraldığı temel miraslardan biri küreselleşme olgusu iken bir diğeri yerelleşme mefhumudur. Bu süreçte ulusal hükümetlerin sosyo-kültürel işlevleri azalırken yerel yönetimler düzeyinde karşılanması beklenen ihtiyaç ve talepler yükselir (Mercer, 2012: 48). Hakeza yerel yönetimlerin görev alanları uzunca süreler teknik faaliyetlerle sınırlı kalmıştır. Yol ve altyapı çalışmaları, imar sorunları ve temizlik hizmetleri gibi konular belediyeler başta olmak üzere yerel yönetim birimlerinin temel sorumluluk alanları olarak görülmüş, bunun dışındaki faaliyet alanları göz ardı edilmiştir. Ancak Robins’in belirttiği gibi günümüzde kültürel alanda yürütülen faaliyetlerin toplumsal hayatın en önemli veçhelerinden biri olduğu yadsınmamaktadır (2016: 10). Nitekim 2000’li yıllarda dünya genelinde yerel yönetimlerin temel mottosu haline gelen “kültürel belediyecilik” anlayışı yerel yönetimlerin klasik altyapı ve hizmet sunumunun ötesine geçerek, kültürel yaşama yönelik politikalar geliştirmelerini gerekli kılar (Mumcu, 2024: 33).

Kültürel faaliyetler, kamusal nitelik göstermeleri hasebiyle, genel anlamda ulusal hükümetlerin görev ve sorumluluk alanı içerisinde yer alır. Ayrıca kültür alanında yürütülen hizmetler, merkezî idare ile yerel yönetimlerin görev alanlarının kesişim noktasında bulunur. Teorik düzlemde bu durumun kültürel faaliyetlerin sürdürülmesi hususunda beliren kesintileri ve aksaklıkları önleyeceği düşünülebilir. Ancak uygulamada söz konusu parçalı yapının olumlu sonuçlar doğurmadığı görülür. Zira merkezî idare ile yerel yönetimler arasında eşgüdüm sağlan(a)madığı takdirde bazı hizmetlerin hiç sunulmaması ya da mükerrer şekilde yürütülmesi riskiyle karşılaşılır. Daha önce üzerinde durulduğu gibi toplumun kültür alanındaki ihtiyaçlarına cevap vermek yerel yönetimlerin kamusal sorumlulukları arasında kabul edilir. Bunun yanında, hizmetlerin etkin ve verimli şekilde karşılanması noktasında halka en yakın hizmet birimleri olarak yerel yönetimler ön plana çıkar. Dolayısıyla kamusal hizmetlerin bir uzantısı görünümündeki kültürel faaliyetlerin planlama süreçlerinde aktör bazında katılım zemininin genişletilmesi zorunludur. Kültürel faaliyetlerin diğer kamu hizmetlerine göre özgünlük boyutunun çok daha yüksek olduğu açıktır. Bu durum, her bir faaliyetin, yürütüldüğü coğrafi ve toplumsal dokunun özellikleri göz önüne alınarak planlanmasını gerektirir. Böylelikle ilgili faaliyetler yürütülürken aktörler arasında eşgüdüm sağlanması yerelden başlayacak bir kalkınma paradigmasına hizmet edebilir (Beriş, 2021: 33).

Kültürel faaliyetlerin eşgüdümlü biçimde yürütülmesi için “stratejik planlama” önemli bir gerekliliktir. Merkezî idare, yerel yönetimler ve diğer paydaşlar arasında etkili bir işbölümü ekseninde geliştirilen stratejik planlar; kültürel girişimlerin ve faaliyetlerin desteklenmesi, kent sakinlerinin çeşitli mekânlar ve etkinlikler aracılığıyla kültürel yaşama katılımının teşvik

edilmesi açısından kritiktir. Ayrıca kent kimliğinin zenginleştirilmesi, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması hususunda gerekli önlemlerin alınması, özgün yerel zanaat ve tasarımların desteklenmesi, kültürel kapasite geliştirme projelerinin uygulanması noktasında oldukça hayati bir işleve sahiptir. İlgili alanda katılımcı bir metotla hazırlanan gerçekçi stratejik planlar, kültürel canlılığı artırmakla sınırlı kalmayıp sosyo-kültürel bütünleşmeyi sağlayarak toplumsal kalkınmayı destekleyebilir. Stratejik planların yerel düzeyde kurumsallaşması, kentlerin hem sosyo-ekonomik sermayesini güçlendirecek hem de kültürel mirasını koruyacak bir kalkınma perspektifine hizmet edebilir.

Kentsel öğeler ve kentlilik olgusu ile kültürel dönüşümler arasındaki tarihsel ilişki, toplumsal yapıların evrimine paralel bir gelişim seyri izler. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası ivmelenen kentleşme hareketleriyle birlikte kent kültürü adı verilen yeni bir yaşam tarzının ortaya çıkması bu minvalde dikkate değerdir. 21. yüzyılda kentler arasında çeşitli parametrelerde beliren eşitsizlikleri minimalize etmenin ve bir kente ilişkin mensubiyet duygusunu pekiştirmenin en temel dayanak noktası hiç kuşkusuz yerel düzlemde sunulan kültürel açılımlardır (Uygur, 2004: 141). Çünkü yerel yönetimler kültür mefhumuna yönelik stratejik açılımlar geliştirirken aynı zamanda bir kent kültürü de üretirler. Ve fakat yöneticilerin seçim sonuçlarıyla bağıntılı politik ömürleri kültür-sanat alanına yapılan yatırımların içeriklerini ve önceliklerini etkileyecektir.

Siyasetin doğası seçim başarısını gerektirdiğinden yerel temsilcilerin, oy tabanlarında yer alan kesimlerin kültürel beklentilerine cevap vermeye çalışmaları beklendik bir durumdur. Aslında yerel yönetimlerin kültürel faaliyetlerde çoğunlukla popüler içeriklere yönelmesi bu tespiti destekler mahiyettedir. Demokratik sistemin mantığı içinde özellikle seçilmiş temsilcilerin kısa vadede sonuç verecek politikalara odaklanması belirli ölçüde anlaşılabilir bir gerçekliktir. Ne var ki kamu kurum ve kuruluşlarının topluma yönelik sorumlulukları, sadece anlık taleplerle sınırlı olmayıp uzun vadeli toplumsal hedefleri de kapsar. Bu noktada merkezî idare ile yerel yönetimler arasında rasyonel ihtiyaç analizlerine dayanan ve toplumsal fayda ekseninde şekillenen stratejik planların gerekliliğiyle bir kez daha karşılaşılır (Ece vd., 2016: 13).

Söz konusu stratejik planlamanın merkezi bir anlayış yerine, yerel dinamikleri gözeterek biçimde kültürel alandaki tüm paydaşları içine alan katılımcı, demokratik ve müzakereci bir perspektifle kurgulanması elzem görünmektedir. Zira kültürel pratiklerin kentler üzerindeki etkisi sadece olumlu bir bağlamda gerçekleşmeyebilir. Kültürel girişimler, yerel kalkınmayı destekleyici bir potansiyele sahip olmakla birlikte, doğru biçimde yönlendirilmedikleri takdirde kentler arasındaki mevcut eşitsizlikleri

derinleştirme riskini de bünyesinde barındırır. Kentlerin fiziksel, ekonomik ve sosyal gelişimini belirleyen çok sayıda etken mevcuttur. Ulusal kalkınma stratejilerinin yönelimi, küresel ölçekteki dinamikler, yerel yönetimlerin yatırım politikaları ve hizmet öncelikleri bu sürecin temel belirleyicileri arasında yer alır. Stratejik yatırımlarla desteklenen, ekonomik cazibesi yüksek ve fiziksel erişim olanakları gelişmiş kentler kültürel açıdan daha hızlı dönüşüm ve gelişim gösterirken; bu imkânlardan yoksun kalan bölgeler zamanla kültürel üretim ve kültürel mirasın korunması açısından dezavantajlı bir konuma geriler. Kültür-sanat pratikleri de gayriihtiyari bu eşitsizlikleri besleyebilir (Bayraktar, 2024: 123).

Kültürel faaliyetlere ilişkin stratejik açılımlar; toplumsal bütünleşme, kimlik inşası ve sürdürülebilir kalkınma süreçlerinde belirleyici bir role sahiptir. Aslında yerel yönetimlerin kültür politikalarını nasıl yapılandığı ve uyguladığı, kent yaşamının niteliğini, kamusal alanda çeşitliliği ve yurttaşların kültürel katılım imkânlarını doğrudan şekillendirir. Yerel ölçekte geliştirilen stratejilerin uygulama sahasında etkinliği, kültür yönetişimi ilkeleriyle uyumlu ve yerel dinamiklere duyarlı bir yaklaşımı zorunlu kılar (Duxbury vd., 2016: 12-13). Bu bağlamda kültür yönetişimi, kültürel alanı devletin “yönetim konusu” olmaktan çıkarıp çok-aktörlü ve çok-düzeyle stratejik modellere gönderme yapar. Delfin’e göre kültür yönetişimi kavramı, karar alma süreçlerinde merkezî idareler, yerel yönetimler ve sivil toplumun karşılıklı etkileşimini esas alır. Bu anlamda kültür yönetişimi -kaynak tahsisi ve programlamanın ötesinde- kültürel hakların, temsil adaletinin ve sembolik iktidarın nasıl dağıtıldığına ilişkin normatif bir çerçeve sunar (2022: 119). Aşağıda sunulan tablo¹, kültür yönetişimine güçlü modeller sunan İskandinav ülkeleri, Fransa ve Japonya gibi örneklerde, yerel yönetim düzeyinde benimsenen stratejik açılımları şekillendiren temel ilkelere ve uygulama pratiklerine projeksiyon tutması bakımından dikkate değerdir.

---

¹ Bu tablo, farklı kaynaklarda yer alan veriler ışığında yazar tarafından oluşturulmuştur. Temel ilkeler, son on yılda dünya genelinde yerel yönetimler için hazırlanmış en kapsamlı kültür politikası çerçeveleri arasında kabul gören UNESCO’nun “Culture for Sustainable Urban Development” raporu ekseninde kategorize edilmiştir. Ülke pratiklerinde ise UCLG (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı) “Culture 21: Actions” belgesi kullanılmıştır.

İLKE	BULGU	PRATİKLER
Stratejik Planlama ve Kurumsal Kapasite	Kültür politikalarının uzun vadeli, ölçülebilir göstergelere dayalı olarak planlanması; kaynakların rasyonel dağılımı.	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Fransa’da, “Contrat Culture-Territoire” gibi uygulamalarla yerel yönetimler kültür alanındaki sorumluluklarını merkezi hükümetle eşgüdüm içinde uzun vadeli stratejilere dönüştürmektedir. ◆ Japonya’da kültürel mirasın korunması ve yaratıcı endüstrilerin desteklenmesi, yerel planlarda bilimsel veriye dayalı olarak yapılandırılmaktadır.
Müzakereci Yönetişim ve Paydaşlık	Kültür politikalarının yurttaşlar, sanatçılar ve STK’ların aktif katılımıyla tasarlanması.	<ul style="list-style-type: none"> ◆ İsveç ve Norveç gibi İskandinav ülkelerinde, “kültür konseyi” (cultural council) ve benzeri yapılarla mahallî düzeyden başlayarak yurttaşlar, sanatçılar ve sivil toplum aktörleri karar alma süreçlerine doğrudan dahil edilmektedir. ◆ Fransa’da “Conseil des Arts et de la Culture” gibi yapılar katılımcılığı normatif bir gereklilik haline getirmektedir.
Sürdürülebilir Kalkınma ve Toplumsal Bütünleşme	Kültürün sosyal, ekonomik ve bölgesel kalkınma hedefleriyle entegre biçimde düşünülmesi.	<ul style="list-style-type: none"> ◆ İzlanda ve Finlandiya, yerel stratejik açılımlarını sağlık, eğitim ve çevre politikalarıyla entegre eden çok boyutlu perspektifler geliştirmektedir. ◆ Japonya’da “kültürel ekonomi” yaklaşımıyla kültürel girişimcilik desteklenirken, kırsal kalkınma kültürel projeler eksenli yürütülmektedir.

<p>Toplumsal Kapsayıcılık ve Kültürel Adalet</p>	<p>Kültürel katılımın eşitlikçi biçimde yaygınlaştırılması; dezavantajlı grupların erişimi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Norveç, göçmen toplulukların kendi kültürel pratiklerini koruyabilmelerine yönelik hibeler ve yaşam alanları geliştirmektedir. ◆ Fransa, banliyölerde kültürel katılımı artırmak için “Zones Franches Culturelles” uygulamalarıyla kültürel erişim hakkını güçlendirmektedir.
<p>Veri Temelli Politikalar ve Etki Ölçümü</p>	<p>Kültürel hizmetlerin etkilerinin veri temelli analizlerle izlenmesi ve değerlendirilmesi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ İsveç’te kültürel yatırımların kentsel ve toplumsal etkilerini sistematik olarak raporlayan bağımsız birimler bulunmaktadır. ◆ Japonya’da kültürel miras alanlarındaki faaliyetlerin etkileri turizm, istihdam ve sürdürülebilirlik gibi göstergeler üzerinden analiz edilerek politika revizyonları yapılmaktadır.
<p>Evrensel Normlara Uyumlu Yerel Duyarlılık</p>	<p>UNESCO ve UCLG gibi kurumların belirlediği ilkelerin yerel düzlemde uygulanması.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Fransa, UNESCO’nun kültürel çeşitliliğe ilişkin normlarını yerel düzeye adapte eden “Charte de la Diversité Culturelle” belgesini uygulamaktadır. ◆ Finlandiya, “Culture for All” prensibiyle, evrensel kültürel hakları yerel hizmet sunumuna içkin hale getirmektedir.
<p>Dönüştürücü Kültür Perspektifi</p>	<p>Kültürün sosyal bağları yeniden kuran ve bireyi güçlendiren bir araç olarak kabul edilmesi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Norveç ve İsveç’te kültür politikaları, yalnızca sanatsal üretimi değil, sosyal bağları yeniden kuran bir araç olarak konumlandırılmaktadır. ◆ Japonya, post-endüstriyel kentlerde kültür temelli canlandırma stratejileriyle yalnızca ekonomik değil, psiko-sosyal dönüşümü de hedeflemektedir.

Kültür politikalarında çok düzeyli yönetim, farklı kademelerdeki kamu kurumları (merkezî, bölgesel, yerel) ile sivil aktörlerin birbirleriyle koordineli biçimde karar almasını ve politika üretmesini öngören bir perspektif sunar. Böylelikle parçalı görünen kültür yönetimi paradigması ortak hedefler doğrultusunda koordine edilebilir. Örneğin Fransa’da uygulanan “Contrat Culture-Territoire” modeliyle yerel yönetimler, kültür alanındaki sorumluluklarını merkezi hükümetle eşgüdüm içinde uzun vadeli stratejilere dönüştürmektedir. İskandinav ülkelerinde ise merkezi hükümet kültüre eşitlikçi finansman sağlamakla birlikte yerel yönetimler üzerinde normatif vesayet kurmaz; bu sayede yerel düzeyde önemli bir özerklik alanı korunmaktadır. Anlaşılacağı üzere stratejik planlama araçları bu dengenin tesisinde anahtar rol oynamaktadır.

Günümüzün çokkültürlü toplum yapıları, yerel yönetimlerin kültürel çeşitliliği yönetim süreçlerine entegre etme sorumluluğunu artırmaktadır. Kent sakinleriyle doğrudan etkileşim kurabilen kurumsal yapı olarak belediyeler, toplumsal uyumun ve birlikte yaşama kültürünün inşasında kilit aktör konumundadır. Dahası sosyo-ekonomik dönüşümün önemli bir parçası haline gelen kültür endüstrileri, aynı zamanda yerel kalkınma stratejilerinin de temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada yerel yönetimlerden beklenen; farklı toplumsal kesimlerin hem karar alma süreçlerine hem de uygulama mekanizmalarına eşitlikçi biçimde dâhil edildiği kültür stratejilerine yönelmeleridir. Böylece kentler mekânsal yenilenme, kültürel canlanma ve ekonomik kalkınma süreçlerinin itici gücü olabilirler (Mommaas, 2010: 17).

3. Yerelde Kültür Yönetimi Kapasitesi Üzerine Belirlemeler

Kültür yönetimi kapasitesi çok katmanlı içeriği nedeniyle tek boyutlu bir idarî yetkinlik olarak görülemez; aksine kurumsal, malî, beşerî, analitik ve ilişkisel boyutları ekseninde bütüncül bir yapıyı ifade eder. Kültür yönetimi kapasitesinin “kurumsal boyutu” yerel yönetimlerin açık yetki tanımlarını, tutarlı organizasyonel yapısını ve stratejik planlama araçlarını içerir. İkinci olarak “malî boyut”, kültüre ayrılan bütçenin büyüklüğü kadar bu finansmanın öngörülebilir ve sürdürülebilir olmasına, farklı kaynaklarla (hibe, sponsorluk, proje ortaklıkları vb.) çeşitlendirilmesine işaret eder. “Beşerî boyut”, kültür politikalarının etki ve niteliğini belirleyen uzman insan gücüne dayanır. Kültürel çalışmalar literatüründe sıkça vurgulanan insan kaynağı ve uzmanlık kriterleri; kültür-sanat profesyonellerinin/yöneticilerinin kültürel haklar, kültürel çeşitlilik, kültürel miras yönetimi, yaratıcı ekonomi ve katılımcı yönetim gibi alanlarda sahip oldukları bilgi, deneyim ve eleştirel farkındalık, kapasitenin niteliğini belirleyici bir rol oynar. Dördüncü olarak “analitik

boyut”, yerel yönetimlerin kültürel katılım, mekânsal erişim ve yaratıcı endüstrilerin dinamiklerine ilişkin düzenli veri üretebilme, bu verileri izleme-değerlendirme süreçlerine entegre edebilme ve elde edilen bulguları yeni politika tasarımlarına dönüştürebilme yeteneğini kapsar. Son olarak “ilişkisel/ağ boyutu”; merkezî idare, belediyeler, sivil toplum, meslek örgütleri, kültür üreticileri ve özel sektörle kurulan yatay ve dikey ilişkilerin yoğunluğuna, sürekliliğine ve eşitlikçi niteliğine gönderme yapar (Marx, 2019). Bu çerçevede kültür yönetimi kapasitesi; mevcut politikaları “uygulama gücü” becerisini aşan bir “kurumsal ve yönetsel yetkinlik” anlamına gelir.

Yerelde kültür yönetimi kapasitesi kurumsal yapılardan finansmana, insan kaynağından veriye ve ilişki ağlarına uzanan çok boyutlu bir yetkinlik seti olarak değerlendirilebilir. Öte yandan demokratik sistemlerin mantığı içerisinde yönetimlerin toplumsal ilişkileri düzenleme sorumluluğu kültürel alana müdahil olmayı gerektirir. Kültürün bu sorumluluk ile bağıntısı Eagleton’ın şu vecih ifadesiyle özetlenebilir (2022: 52): “politika kültürün itaatkâr hizmetçisi değildir; kültür politikanın ürünüdür.” Ulus-devletlerde özgül idarî yapı ve mekanizmaların geliştirilmesiyle ortaya çıkan modern kültür politikaları, 1980’lerden itibaren toplumların kültürel kapasite/potansiyel sorgulamalarını yerelleşme-küreselleşme ekseninde köklü bir dönüşüme uğratar (Mangset, 2020: 403). Buna ek olarak iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sonucunda beliren popüler/popülist bilgi yayılımı, kültürel alanı sığlaştırarak içini boşaltır. Dolayısıyla modern zamanlarda toplumun kültürel dayanaklarını gözeten, yerel/millî değerler ve inançlarla uyumlu stratejik açılımlar geliştirme sorumluluğu bir kat daha önem kazanır. Colin Mercer’a göre yerelleşme-küreselleşme dikotomisinde toplumların kültürel kaynaklarını etkili ve özgün biçimde yönetebilmeleri, büyük ölçüde yerel yönetimlere yüklenen işlevsel rollerle doğrudan ilişkilidir (2012: 144):

“Küreselleşme ismi verilen gerçeğin hem taşıdığı potansiyele hem de ortaya çıkardığı tehditlere karşı sunulacak herhangi bir cevap, olumsuz duygusal yargılarla değil; mekânlar, anlatılar ve imgeler oluşturabilen yerli ve derin kapasitenin gerçekleştirilmesiyle sağlam bir şekilde kavranmalıdır, ki bu; bizim nerede, kim ve ne olduğumuzu, diğerlerinden farkımızı ve kendimizi nasıl tanımladığımızı açıklar... Kültürel alandaki bu etkin politikalar için yerel yönetimler hem araç hem de yönlendirici konumdadır.”

Toplumsal araştırmalar ve bunlara bağlı olarak geliştirilen analitik yorumlar incelendiğinde sermayenin sadece ekonomiyle sınırlı olmadığı, sosyo-kültürel sermayenin toplumsal ilişkilerde belirleyicilik kapasitesine haizliği açıkça görülmektedir. Daha önce vurgulandığı üzere, modern

zamanlarda kültür yönetimi salt kültür-sanat faaliyetleriyle ilintili bir içeriğe sahip değildir. Kültür yönetiminin yapılandırılması ancak toplumsal yaşamın bütün alanlarını kapsayacak bütünlükçü bir düşünsel yaklaşımla mümkün olabilir. Bu nedenle demokratik nosyonlar etrafında kapsayıcı ve yaratıcı toplumsal kazanımlara hizmet edecek etkili bir kültür yönetimi formu geliştirmek bugün için zarurettir. Ve fakat kültür mefhumunun bünyesinde barındırdığı belirsizlik, yerel yönetimlerin yasalar tarafından çizilen hizmet sınırlarıyla kesiştiğinde, bu alandaki çalışmaların yürütülmesi hususunda belirli sorun alanları ortaya çıkar. Daha açık bir ifadeyle, kültürel faaliyetler yasal sınırlar dahilinde pratiğe dönüşürken de kültür yönetimi kapasitesinin eksik kullanımına sebebiyet verebilir ve uygulamada çeşitli problemlerle karşılaşılabilir.

Kültürel alanda yerel birimlerin karşılaştığı yönetsel problemler büyük oranda kültür mefhumuna yönelik stratejik açılımlardan yoksunlukla ilişkilidir. Yerel yönetimlerin stratejik planlarında kültüre ayrılan yerin sınırlı olması, kültür-sanat alanına yapılan yatırımların sosyo-ekonomik unsurlardan bağımsız gerçekleştirilmesi, kültürel faaliyetlerin “sanatsal etkinlikler” ile eşanlı düşünülmesi, çoğunlukla nicelik odaklı ve sayısal veriler üzerinden analizler yapılması, paydaş kurumlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının muğlaklığı gibi etkenler kültür politikalarında stratejik açılımları sınırlamakta ve yerelde kültür yönetimi kapasitenin bütüncül bir biçimde uygulanmasını engellemektedir (Yaslıçimen, 2018: 5). İlgili durumun kültürel yapısı heterojen nitelik taşıyan Türkiye toplumu için de geçerliği yadsınamaz. Bununla birlikte Güvenç’e göre Türkiye’nin toplumsal tarihi, farklılıkların kaynaşmasına dayalı özgün bir sentez zeminine sahiptir. Zira Anadolu coğrafyasındaki kültürel birikim, farklı alt kültürler arasında hem özgünlük hem de benzerlik ilişkilerinin iç içe geçtiği çok sesli bir kimliğe işaret eder (1995: 41). Ve fakat bu derece karmaşık/zengin kültürel dokunun merkezî bir düşünsel paradigma aracılığıyla yönetilmesi, yukarıdaki satırlarda tartışıldığı üzere, çoğu zaman etkinlik, temsil ve katılım bakımından sınırlılıklar üretmektedir.

Kültür, bireylerin gündelik yaşam pratiklerinden toplumların tarihsel hafızasına, mekânsal örgütlenme biçimlerinden sosyo-politik yapılarına kadar uzanan geniş bir alanda belirleyici etkiler üreten çok katmanlı bir olgudur. Kültürleşme süreçleri, yani farklı kültürlerin karşılaşması ve birbirini dönüştürmesiyle oluşan etkileşim dinamikleri, toplumsal kazanımları besleyen temel kaynaklardan biridir (Appadurai, 2010: 13). Bu açıdan bakıldığında, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu coğrafyası özgün bir kültürleşme alanı olarak göze çarpar. Anadolu’nun bin yıllarla ifade edilen ve pek çok farklı kültürü bünyesinde harmanlayarak yaşattığı tarihsel birikimi, Türkiye’nin kültürel kimliğini şekillendirme noktasında eşsiz bir deneyim sunar (Güvenç, 1979: 115). Ancak evrensel

pratikler dikkate alındığında ise bu zengin ve çok katmanlı kültürel yapının merkezietçi bir bürokratik mekanizma aracılığıyla etkin şekilde yönetilmesi kolay görünmemektedir. Haliyle kültürel kapasitenin efektif biçimde kullanılması için yerel yönetimlerin stratejik açımları giderek daha kritik hale gelmektedir.

Ada'nın belirttiği üzere, 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'de hizmet belediyciliğinin gelişmeye başlaması, yerel yönetimleri birçok alanda olduğu gibi kültürel alanda da aktif bir üretime sokar ve yerel yönetimlerde sosyal/kültürel belediycilik anlayışı takip edilmeye başlanır. Böylelikle kültür politikalarında yerel uygulamaların hukukî dayanak noktaları oluşturularak yerelde kültür yönetimi kapasitesi konusu siyasetin gündemine entegre edilir (2011: 36). Bu dönüşümün ikinci ve tamamlayıcı yönü, kültürel faaliyetlerin yerel kalkınma politikalarında stratejik bir bileşen olarak konumlandırılmasıdır (Polo, 2018).

Kültürel faaliyetlerin kalkınma paradigmasıyla bütünleştirilmesi kültür politikalarının erken evrelerinde ortaya çıkan yeni bir eksen temsil eder. Bu doğrultuda kültür yönetimi stratejileri, kent markalaşmasını ve imaj inşasını destekleyen araçsal nitelikleriyle öne çıkar. Söz konusu eksen, kültür politikalarında yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını artıran âdem-i merkezietçi bir yönetim modeline zemin hazırlar. Böylece kültür alanına, toplumsal kalkınmayı desteklemek ve yaratıcı endüstrileri harekete geçirmek üzere yeni işlevler yüklenir; Türkiye'de yerel ölçekte geliştirilen kültür stratejilerinin kurumsal dönüşümü de bu dinamiklerin izinden ilerleyerek benzer bir evrimsel sürece tâbi olacaktır (Aksoy & Şeyben, 2015).

Politik düzlemde kültür politikalarının katılımcı bir yaklaşımla ele alınmasını salık veren çalışmaların son on yıllarda ivme kazandığı söylenebilir. 2017 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde düzenlenen III. Millî Kültür Şûrası Sonuç Raporu'nda yer alan tespit bu minvalde dikkate değerdir (2017: 7): “merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki iletişim eksikliği, kültürel konularda da görülmektedir.” Öte yandan yerelde kültür politikalarına ilişkin stratejik açımlara eleştirel bir tutumla yaklaşan Raporla, “kültür yöneticiliği için asgari ölçütlerin belirlenmesi ihtiyacına” işaret edilerek “yerelde kültürel beklenti ve ihtiyaçları analiz etmeden, talep edildiği varsayılan faaliyetlere yönelmenin, kültür yönetimindeki sorunların temel kaynağını teşkil ettiği” vurgulanmaktadır (2017: 32-34).

Kültürel faaliyetlerin kurgulanmasına hâkim bu yapı ve işleyiş, Türkiye'nin sahip olduğu zengin ve dinamik kültür ekosisteminin dönüştürücü potansiyelinin kullanılmasına mâni olmaktadır. Aslında kültürel gereksinimler, yerel düzeyde daha etkin ve verimli bir şekilde karşılanabilecek

niteliktedir. Türkiye'nin zengin kùltürel mirası göz önünde bulundurulduğunda, yerel yönetimlerin millî değerleri yaşatmak, korumak, geliştirmek ve yeni kùltürel unsurlar oluşturmak gibi görevleri kolaylıkla üstlenebileceği düşünülebilir. Buna karşın hem yakın dönem kalkınma planlarında yerel kùltür politikalarına dair aynı hedeflerin tekrarlanması hem de akademik metinlerde/saha araştırmalarında ortaya konan benzer sorun alanlarının güncelliğini koruması konu özelinde anlamlı ve sürdürülebilir bir ilerlemenin henüz sağlanmadığını göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye kùltür ekosistemi üzerinde tespit edilen belli başlı sorun alanları şu şekilde özetlenebilir (Beriş, 2021; Keskin, 2022; Güleç, 2025):

Kùltürel faaliyetlerin diğerk kamu hizmetlerine göre özgünlük boyutunun çok daha yüksek olduğu bilinir. Bu durum, her bir faaliyetin, yürütüldüğü coğrafi ve toplumsal dokunun özellikleri göz önüne alınarak planlanması gerektiğine işaret eder. Bir faaliyet ne kadar cazip görünürse görünsün her yerde aynı etkileri doğurmayacaktır. Özellikle kùltürel hizmetlerin yerel ihtiyaçlar ve imkânlar doğrultusunda planlanmaması kùltürel üretime katılımı ve kùltür hizmetlerine erişimi kısıtlamaktadır. Dahası kùltür yönetiminin yerel/ulusal kalkınma paradigmasına hizmet edecek şekilde kurgulanmaması uzun vadeli strateji belgeleri ile eylem planlarının göz ardı edilmesine sebebiyet vermektedir.

Yerel yönetimlerin kùltürel faaliyetlerde paydaşlarıyla işbirliği ve koordinasyonlarının zayıf olması da başka bir sorun alanıdır. Kùltür yönetimi kapasitesinin gelişimi için yönetişim, veri kullanımı, eşitlik ve ilişkisel ağlar boyutlarında bütüncül iyileştirmeler gerekir. *Yönetişim kapasitesi* alanında, katılımcı ve müzakereci mekanizmaların tasarlanması kritik önem taşır. Yerel yönetimler ile paydaşlar arasında etkili koordinasyon eksikliği, kùltür politikalarının uygulamasında önemli bir engel oluşturur. Bu eksikliği gidermek için karar alma süreçlerine çeşitli aktörlerin sistematik katılımını sağlayacak yapılar kurulmalıdır (Durrer & Davey, 2024: 78-79). Zira katılımcı yönetişim yaklaşımları, yerel kurumların kırılğanlıklarını azaltarak kùltürel alanda daha esnek ve dirençli bir yönetim yapısı oluşturacaktır.

Toplumsal hafızanın taşıyıcısı konumundaki kentlerde, kùltürel gerçeklikleri esas alan bütüncül ve sistematik bir stratejik çerçevenin nâmevcudiyeti; millî kùltürel değerlerin korunması, bu değerlerin kuşaklar arası aktarımı, kùltürel üretimin teşviki ve kùltürel hizmetlere erişimin yaygınlaştırılması gibi alanlarda önemli bir yapısal engel oluşturmaktadır. Nitekim yerel yönetimlerde yol, su ve kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri somut ihtiyaçlar doğrultusunda yürütülürken kùltürel çalışmalar bağlamında talep, beklenti ve fizibilite analizlerinin yapıp yapılmadığı belirsizdir. Bu durum belirli kùltürel hizmetlerin ve faaliyetlerin dönemsel olarak popülerleşmesini beraberinde getirmektedir. Kùltür yönetimi konusunda

stratejik açılımlar yerine popüler kültürden beslenen metropollerde kültür-sanat alanında yaşanan gelişmelerin ve bu bağlamda sunulan etkinliklerin Türkiye’deki diğer yerel yönetimler tarafından takip ve zaman zaman da taklit edilmesi ise ciddi bir özgünlük sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Yerelde kültür politikalarının *ilişkisel/ağ kapasitesi*, kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde belirleyici rol oynar. Kültürel alanda tekil ve kopuk girişimler yerine, paydaşlar arasındaki ağlara dayalı ve kültürel mirası merkeze alan bir portföy yaklaşımı benimsenmelidir. Günümüzde birçok kent, benzer popüler etkinlikleri tekrar etme eğilimindedir; örneğin her şehirde birbirine öykünen festivaller veya tematik etkinlikler görmek mümkündür. Popülerleşme/tekrarlama eğilimleri, şehirlerin kültürel kimliklerinin özgünleşmesini engellerken, kaynakların verimsiz kullanılmasına da yol açmaktadır. Buna karşılık, her kentin kültürel mirasını ve özgün değerlerini markalaştırması, kültür politikalarında tekrara düşmeden farklılaşma ve sürdürülebilir kalkınma için bir fırsat sunar. Dahası kültürel mirasın somut (ürünler, mekânlar) ve somut olmayan (gelenekler, beceriler) yönlerini bütüncül bir portföy içinde ele alan yerel stratejiler hem kültürel değerlerin korunmasını hem de ekonomik canlanmayı tetiklemektedir (Delfin, 2022: 131). Dolayısıyla yerel yönetimler; kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında ilişkisel ağ kapasitesini artıracak platformlar (örn. kültür konseyleri, yaratıcı şehir ağları) geliştirmelidir. Bu sayede hem kurumsal zafiyetler bir ağ desteğiyle azalacak hem de kültürel yatırımların sosyo-ekonomik getirisi maksimize edilecektir.

İlişkisel/ağ kapasitesi doğrultusunda kültürel miras merkezli portföy mimarisinin sürekliliği, yerel karar alıcıların politik/ideolojik kültür alanına müdahalesi sınırlandırılmadıkça kırılganlaşabilir. Yerel yönetimlerde politik ve ideolojik davranış kalıpları, kültürel alanda yürütülen faaliyetleri doğrudan etkiler. Oysa toplumda birbirinden farklı politik eğilimler bulunmaktadır. Kültür yönetiminin tek bir politik/ideolojik çizgide ilerlemesi belirli toplumsal kesimlerin en baştan itibaren kültürel alandan uzak tutulması anlamına gelmektedir. Ayrıca yerel idarecilerin politik/ideolojik tercihlerine bağlı olarak kültürel faaliyetlerin konjonktürel gelişmelere angaje edilmesi kültür yönetimi konusunda bir sürdürülebilirlik problemini gündeme getirmektedir. Halihazırda makro ölçekli kültür yönetimi strateji ve politikaları bulunmayan yerel idarelerin kültür-sanat alanına genel yaklaşımları ve politika öncelikleri ise yerel iktidarın siyasi ömrüyle sınırlanmaktadır.

Türkiye’nin kültür ekosisteminde kentlerin güncel ve/veya tarihsel karakteristik özelliklerinin kültür yönetimine aktarılamaması önemli sorun alanlarından bir diğeridir. Bununla bağlantılı olarak uygulamada karşılaşılan dikkat çekici eksiklik ise yerelde marka yaratma becerisinden yoksunluktur. Farklı bölgelerde pek çok yerel unsur ulusal ve uluslararası kamuoyunun

dikkatini çekme ihtimaline sahipken bu konuda yeterli çalışma yapılmaması yerel kültür potansiyelinin kullanılmadığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kamusal hizmetler içerisinde kültürel faaliyetlerin müstakil bir alan olduğu, bu açıdan da profesyonel yönetim becerisi gerektirdiği kabul edilmelidir.

Yerelde kültür politikalarına ilişkin sorun alanlarına işaret eden yukarıdaki tespitler, “kültür yönetimi” mefhumunun bütüncül doğasına duyulan ihtiyacı ön plana çıkarmaktadır. Kültür yönetimindeki stratejik açılımların efektif noktalara taşınması için çok düzeyli bir yönetim yaklaşımı kurgulanmalıdır. Dahası katılımcı ve kapsayıcı içeriğiyle kültür yönetimi paradigması kültür politikalarının kavramsal ve normatif çerçevesini dönüştürebilecek bir imkân alanı olarak düşünülebilir. Böyle bir perspektifte yerel yönetimler, kültürel alandaki aktörler arasında eşgüdüm sağlayan ve çoğulcu müzakere zeminleri üreten konumuyla dikkat çeker. Geline noktada Türkiye’nin kültür ekosistemi üzerinde yerelden başlayan bir dönüşüm paradigması oluşturmanın kapasite ve potansiyel bağlamında mümkün olduğu kolaylıkla belirtilebilir.

Sonuç

Kültür mefhumuna yönelik farklı yaklaşımlar kuşkusuz sosyo-ekonomik ve politik dönüşümlerin bir sonucudur. Kültürün belli politik ya da içtimai hedefler doğrultusunda araçsallaştırılması anlaşılabilen bir durumdur. Çünkü insan ile kültür arasındaki ilişki, üretim ve tüketim pratikleri ekseninde varoluşsal bir düzlemde şekillenir. Bu yönüyle kültür, yalnızca toplumsal yaşantının simgesel boyutuyla değil, politik içerik taşıyan dinamik boyutuyla da değerlendirilmelidir. Türkiye’de kültürel alanın konjonktürel etkilere maruz kalarak politikleşmesi ve dolayısıyla kurumsallıktan uzaklaş(tırıl)ması bu tespiti doğrular niteliktedir.

Türkiye kültür ekosistemindeki merkezî, sivil ve yerel unsurlar fazlasıyla parçalıdır. Buna ek olarak sınırlı yönetim kapasitesi, ekonomik ve kurumsal sürdürülebilirliğe ilişkin sorunlar, eğitilmiş ve profesyonel kültür yöneticisi sayısının kısıtlılığı kültürel alanda etkinlik derecesi yüksek faaliyetlerin önünde ciddi engeller teşkil etmektedir. Öte yandan kültürel alanda faaliyet yürüten aktörlerin ajandasında kapsayıcı bir kültür stratejisi veya politika belgesi bulunmamaktadır. Kültür politikalarının gerçekçi bir zemine oturması için kısa, orta ve uzun vadeli stratejik planların hazırlanması zorunlu görünmektedir.

Kültür yönetiminde merkezî idarelerin üstlendiği rolü ve/veya politik süreçleri yönlendirmek üzere kullanılan araçları tespit edebilmek kültür politikalarının geleceğine yönelik stratejik açılımlar geliştirmek açısından büyük ehemmiyet taşımaktadır. Dolayısıyla kültürel alanın yönetiminde

ortaya konacak üst politika belgelerinde devletin rolü etraflıca değerlendirilmelidir. Merkezî idarenin kültür politikalarına yönelik mesuliyeti sadece kendi faaliyetleriyle sınırlı değildir. Zira yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektör aktörlerinin kültürel üretim, koruma ve dolaşım süreçlerine katılımını teşvik edecek yönetim perspektiflerinin geliştirilmesi ve bu aktörler arasında sürdürülebilir işbirliği zemininin tesis edilmesi de merkezî idarenin sorumluluk alanına dâhildir. Özellikle bu noktada yerel yönetimlerin muhatap odaklı, paydaşlarla koordinasyonu esas alan, kültürel etkinlikleri ihale süreçlerinde sıradan bir hizmet alımı pratiğiyle eşitlemeyen, mevcut faaliyetlerdeki nitelik sorunlarını tespit ederek kent kültürünün korunması ve yaşatılmasını önceliklendiren stratejik planları takip etmeleri gerekmektedir.

Yerelde kültür yönetimi kapasitesinin efektif biçimde inşası, Türkiye'nin hem toplumsal çoğulculuğunu koruyabilmesi hem de tarihsel özgünlüğünü yaşatabilmesi adına elzemdir. Bu bağlamda Türkiye'de kültür politikalarının yerel düzeyde derinlemesine analiz edilmesi ve kültürel alanı yönlendirecek yenilikçi model arayışlarının güçlendirilmesi önemlidir. Son tahlilde yerel yönetimler tarafından yürütülen kültürel faaliyetlerin evrensel pratiklere uygun şekilde, etkili, sürdürülebilir ve kurumsal eşgüdüm içinde gerçekleştirilebilmesini sağlamak üzere Türkiye kültür ekosistemini bütüncül bir bakış açısıyla ele alan, yalınlaştırılmış, stratejik açılımlara dayanan ve belirli standartlara oturtulmuş bir kültür yönetimi anlayışına duyulan ihtiyaç giderek daha belirginleşmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederim. Aksi bir durumun tespiti halinde Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı % 100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

İntihal Beyanı: Turnitin (Ithenticate) yazılımıyla makalenin benzerlik taraması yapılmıştır.

Teşekkür (Varsa): Yayın sürecinde katkısı olanlar hakem ve editör(ler)e teşekkür ederim.

Kaynakça

- III. Millî Kültür Şûrası Sonuç Raporu (2017).
<https://kultursurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/50571,raporsurasonucpdf.pdf?0> E. T. 12 Şubat 2025.
- Ada, S. (2011). Kültür Politikamız: Yeni Gelişmeler, Yeni Eğilimler. S. Ada (Ed.), *Sivil Toplum Gözüyle Türkiye Kültür Politikası Raporu* (ss. 81-109). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adorno, T. W. (2021). *Kültür Endüstrisi*. (M. Tüzel vd., Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksoy, A. & Şeyben, B. Y. (2015). Storm Over the State Cultural Institutions: New Cultural Policy Direction in Turkey. *International Journal of Cultural Policy*, 21(2), 183-199.
- Appadurai, A. (2010). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. (9th Edt.). USA: University of Minnesota Press.
- Bayraktar, U. (2024). *Türkiye’de Yerel Kültür Ekosistemi*. İstanbul: İKSV.
- Bennett, O. (2006). Intellectuals, Romantics and Cultural Policy. *International Journal of Cultural Policy*, 12(2), 117-134.
- Beriş, H. E. (2021). *Kültür Yönetimi: Yerel Yönetimler İçin Kapasite Geliştirme Programı*. Ankara: Uluslararası Piri Reis Kültür Ajansı.
- Bonet, L. & Négrier, E. (2011). The End(s) of National Cultural Policies?. *International Journal of Cultural Policy*, 17(5), 574-589.
- Bonet, L. & Négrier, E. (2018). The Participative Turn in Cultural Policy: Paradigms, Models, Contexts. *Poetics*, 66, 64-73.
- Coşkun, S. (2025). “Yerel Yönetimlerde Kültür Politikaları”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Delfin, M. (2022). Opening up Cultural Governance Through Civil Society Participation. *Re|Shaping Policies for Creativity: Addressing Culture as a Global Public Good*. (ss. 117-137), Paris: UNESCO Publishing.
- Durrer, V. & Davey, M. (2024). Slow and Steady? Capacity Building for Participatory Governance in Local Arts Development Through Practitioner-Researcher Collaboration. *City, Culture and Society*, 37, 1-8.
- Duxbury, N., Hosagrahar, J. & Pascual, J. (2016). Why Must Culture be at the Heart of Sustainable Urban Development?. *Agenda 21 for Culture*, UCLG Agenda 2030 & Habitat III Policy Paper.

- Eagleton, T. (2020). *Kültür*. (B. Göçer, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Eagleton, T. (2022). *Kültür Yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ece, Ö., Sanul, R. G., Yartan, C. & Yücesoy, E. Ü. (2016). *Yerel Yönetimler İçin Kültürel Planlama*. İstanbul: İKSV.
- Eliot, T. S. (1987). *Kültür Üzerine Düşünceler*. (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Evans, G. (2001). *Cultural Planning: An Urban Renaissance?*. Cambridge: Routledge.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (1995). *Kültür ve Demokrasi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Hall, S. (1980). Cultural Studies: Two Paradigms. *Media Culture Society*, 2, 52-72.
- Jancovich, L. (2017). The Participation Myth. *International Journal of Cultural Policy*, 23(1), 107-121.
- Keskin, S. (2022). “Kültür Politikalarının Geliştirilmesinde Verinin Toplanması ve Yönetimi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kireççi, M. A. (2015). *2023’e Doğru Kültür Politikaları*. İstanbul: MÜSİAD.
- Mangset, P. (2020). The End of Cultural Policy?. *International Journal of Cultural Policy*, 26, 398-411.
- Marx, L. (2019). Participation as Policy in Local Cultural Governance. *Cultural Trends*, 28(4), 294-304.
- Mercer, C. (2012). *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development*. (2nd Edt.). Stockholm: Södertälje.
- Mommaas, H. (2010). Kent, Kültür ve Kimlik: Üçüncü Mekan Olarak Kent. Ü. Z. Kutlu & C. Smithuijsen (Eds.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi: Yıllık 2010* (ss. 15-26). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mulcahy, K. V. (2006). Cultural Policy: Definitions and Theoretical Approaches. *Journal of Arts Management, Law and Society*, 35(4), 319-330.
- Mumcu, B. (2024). *Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunması*. Ankara: Kadim.
- OECD (2019). *Culture and Local Development: Maximising the Impact*. https://icom.museum/wpcontent/uploads/2019/08/ICOMOECDDGUIDE_EN_FINAL.pdf E. T. 17 Ocak 2025.

- Özkan, M. (2022). İktidar ve Kültür: AK Partili Yıllarda Kültür Politikalarına Yön Veren Temel Dinamikler. N. Miş, B. Duran & A. Babacan (Eds.), *AK Parti ve Türkiye'nin Dönüşümü, Cilt II* (ss. 307-336). Ankara: SETA Yayınları.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek: Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix.
- Polo, J. F. (2018). Turkish Cultural Policies: In search of a New Model?. M. Girard, J. F. Polo & C. Scalbert-Yücel (Eds.), *Turkish Cultural Policies in A Global World* (pp. 77-103). USA: Palgrave Macmillan.
- Rhodes, R. A. W. (2006). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, 44(4), 652-667.
- Robins, K. (2016). Yirmi Birinci Yüzyılda Kültür Politikaları ve Kültür Siyaseti. K. Robins & B. Y. Şeyben (Eds.), *Kültür Politikaları ve Yönetimi: Yıllık 2014-2015* (ss. 9-24). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rius-Ulldemolins, J., Pizzi, A. & Arostegui, J. (2019). European Models of Cultural Policy: Towards European Convergence in Public Spending and Cultural Participation?. *Journal of European Integration*, 41(8), 1045-1067.
- Stevenson, D. (2023). *Cultural Policy Beyond the Economy: Work, Value and the Social*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing
- UCLG (2025). *Culture 21: Actions*. <https://www.agenda21culture.net/documents> E. T. 17 Ocak 2025.
- UNESCO (1982). *World Conference on Cultural Policies: Final Report*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO (2016). *Culture for Sustainable Urban Development*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO (2019). *Culture|2030 Indicators*. Paris: UNESCO Publishing.
- Uygur, N. (2004). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Williams, R. (2017). *Kültür ve Toplum: 1780-1950*. (U. Kocabaşoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yaslıçimen, F. (2018). *Yerel Yönetimlerde Kültür Politikaları*. İstanbul: İlke Politika Notu 06.

Extended Summary

Local Cultural Policies: Strategic Points in the Context of Capacity and Potential

This article interrogates how local cultural policy can be re-imagined as a coherent, evidence-based, and democratically legitimate practice in Türkiye by diagnosing structural constraints and proposing a capacious, multi-scalar architecture for local cultural governance. Working at the intersection of cultural studies and public policy, the study argues that sustainable cultural development cannot be reduced to episodic events or short-term programming cycles; instead, it requires a fit-for-purpose capacity on four intertwined fronts -governance, data and evaluation, equality and cultural labor, and relational/network infrastructures- each aligned with local heritage, identities and socio-spatial realities. The analytical point of departure is that “culture” operates simultaneously as value, infrastructure, and governance problem. Consequently, local governments must move beyond ad hoc popular offerings and adopt a portfolio approach that connects cultural rights, heritage stewardship, and creative-economy spillovers under clear, measurable objectives.

Conceptually, the article situates contemporary cultural policy within two complementary classification schemes. The first is a three-axis analytic -purpose (intrinsic/esthetic; instrumental/socio-economic; infrastructural/sustainability), instruments (public; mixed; market-based), and governance (hierarchical vs participatory)- used to profile policy designs across contexts. The second is a family of ideal-typical models -Continental European, Scandinavian, Anglo-Saxon, and Mediterranean- that highlight enduring differences in state roles, funding arrangements, and institutional distance vis-à-vis cultural production. Read together, these schemes illuminate both the persistence of national styles and the rise of hybrid configurations that recombine elements in response to local histories and political settlements. For Türkiye, the article contends that practice has tended toward a Mediterranean pattern -centralized authority with normative ambiguity- yet current challenges are better addressed by a welfare-participatory hybrid that protects artistic autonomy while widening access, equity, and accountability.

Against this theoretical backdrop, the article offers a granular diagnosis of capacity gaps in Türkiye's local cultural ecosystem. First, a coordination deficit between central and local tiers produces both omissions and duplication. Popular, replicable formats (look-alike festivals, generic themes) spread quickly while heritage-grounded, place-specific strategies languish. Second, strategic planning remains intermittent or ceremonial. Programmes are often detached from socio-economic objectives and long-term goals; indicator sets are thin; evaluation, if any, privileges counts over meaningfully disaggregated outcomes. Third, political and ideological capture threatens continuity: when cultural portfolios pivot with electoral cycles, institutions become brittle, access narrows, and cultural citizenship is unevenly recognized.

From these findings, the article advances a minimum capacity architecture for municipalities. On governance, it couples arm's-length principles with participatory and deliberative mechanisms so that artistic autonomy and public accountability reinforce rather than negate each other. Such mechanisms must be continuous, mandate diverse representation, and integrate with executive decision cycles to mitigate fragility and bolster legitimacy. On data and evaluation, it recommends a locally adapted indicator core -participation (with equity break-downs), heritage vitality (both tangible sites and intangible practices), creative-economy linkages (employment, firm survival), and spatial access (facilities and mobility)- consolidated through annual impact reporting. These should feed budget processes to support transparency and permit targeted interventions. On relational infrastructure, it advocates networked portfolios that choreograph flagship events, community heritage initiatives, skills pipelines and maker ecosystems into mutually reinforcing sequences rather than isolated projects.

A signature contribution is the articulation of a heritage-centered portfolio as an antidote to the popularity/replication trap. Instead of chasing interchangeable attractions, municipalities should brand their distinctive cultural assets and assemble them into place-specific constellations that anchor identity, distribute benefits and sustain year-round engagement. The article treats this not as boosterish but as institutional design: the same portfolio logic stabilizes funding across cycles, spreads risk, and creates modularity for adaptation.

The paper also surfaces the political economy of capacity. It notes that without clear, shared standards and routinized co-production, cultural policy remains vulnerable to short-termism, clientalism and administrative churn. The remedy is not to depoliticize culture but to institutionalize fair process: publish cultural budgets; open commissioning pipelines; adopt conflict-of-interest and transparency rules; and subject executive choices to reason-giving within participatory fora. Importantly, the article resists simplistic transfers from “best practice” and argues for contextualization. International frameworks are valuable only if localized: they should be pruned to a manageable core, calibrated to local inequalities, and embedded in learning routines. Network membership -world city culture forums, creative city alliances- matters not as branding but as peer learning infrastructure that normalizes mutual critique and standards convergence.

Methodologically, the study exemplifies cultural policy analysis as an applied cultural-studies practice: it stages a dialogue between theory (value regimes, governance types, heritage/identity politics) and grounded institutional design (councils, indicators, budgets, labor standards). The outcome is neither a technocratic blueprint nor a purely critical essay; it is a design-oriented framework attentive to political realities and local histories. In doing so, the article contributes to the cultural-policy literature by reframing local cultural governance in Türkiye as a space where rights, heritage, and creativity can be aligned through institutional pluralism, evidence use, and networked practice.

The conclusion reiterates that local is not a scalar reduction but a strategic vantage point: it is where heritage is lived, participation occurs, inequalities manifest, and trust is built or broken. If municipalities institutionalize participatory governance, invest in data and learning, and build relational portfolios, cultural policy can escape cycles of repetition and volatility. The prize is not only cultural vibrancy but also democratic deepening and inclusive local development -outcomes that are inseparable when culture is recognized as value, infrastructure, and practice.

